

SF

erikas

Vernor Vinge

KUR BAIGIASI
VAIVORYKŠTĖS

464

PASAULINĖS FANTASTIKOS AUKSO FONDAS

Knygute.lt

Vernor Vinge
KUR BAIGIASI VAIVORYKŠTĖS
Mokslinės fantastikos romanas

Robertas Gu - įžymus poetas, du dešimtmečius sirgęs Alzhaimerio liga. 2025 metais jau yra vaistų nuo šios negalės. Atsipeikėjęs iš nebūties, Robertas patiria tikrą kultūrinį bei intelektualinį šoką, nes tai, kas šiame neitin tolimos ateities pasaulyje realu, beveik neįmanoma atskirti nuo to, kas virtualu.

Negana to, Robertas Gu nė nenujaučia, jog pateko į šiurpaus sąmokslą, kuriuo ketinama kompiuterinių technologijų pagalba užvaldyti pasaulį, voratinklį...

HUGO 2007
LOCUS 2007

Iš anglų kalbos vertė EGLĖ ŠIMKUTĖ
Serija "Pasaulinės fantastikos Aukso fondas"
464 tomas. Serija įkurta 1990m.
Vernor Vinge - RAINBOWS END
New York, Tor books, 2007

Copyright © by Vernor Vinge, 2006

Cover art copyright © by Stephan Martiniere, 2008
Vertimas į lietuvių kalbą © leidykla "Eridanas", 2009
Elektroninė versija © Knygute.lt, 2012

Skiriama mūsų gyvenimą keičiantiems informaciniams interneto tinklams: Wikipedijai, Google, eBay, visiems esamiems ir būsimiems jų šlovingos giminės atstovams.

Prologas

Akla sėkmė ir įžvalgi mintis

Pirmasis aklos sėkmės atvejis pasireiškė prisidengęs visuomeninio pasipiktinimo kauke. Tas pasipiktinimas buvo adresuotas Europos Gynybos nuo ligų centrui. Liepos dvidešimt trečią dieną mokiniai iš Alžyro pranešė, kad Viduržemio jūros regione plinta respiratorinės ligos epidemija. Pranešimas rėmėsi intelektine duomenų apie antikūnus analize, pateikta Alžyro bei Neapolio masinės sklaidos sistemose.

GLC iš karto komentuoti nepuolė, tačiau nepraėjo nė trys valandos, kai sveikatos apsaugos hobistai paskelbė kituose miestuose gautus analogiškus rezultatus, pridėdami užkrato zonų žemėlapius. Epidemija, greičiausiai prasidėjusi Centrinėje Afrikoje, už hobistų stebimo regiono ribų, plito jau mažiausiai savaitę.

Kol GLC sukūrė pranešimą visuomenei, liga jau buvo aptikta Indijoje bei Šiaurės Amerikoje. Dar blogiau, vienas Sietlo žurnalistas išskyrė ir identifikavo infekcinį agentą, kuris pasirodė besąs pseudomimivirusu. Kad reikalas pasisuks taip nemaloniai, įvaizdžio kūrėjai negalėjo net įsivaizduoti: antrojo dešimtmečio pabaigoje GLC savo išpūstą biudžetą teisingai gynyba nuo Naujojo Saulėtekio kulto. Saulėtekio Maras tapo antruoju pagal reikšmę to dešimtmečio siaubu, ir tik GLC vadovybė sugebėjo užkirsti kelią nelaimės išplitimui visame pasaulyje.

Saulėtekio Maro sukėlėjas buvo pseudomimivirusas.

Gynybos nuo ligų centre dar buvo likę raštingų žmonių. Tai tie patys specialistai, išgelbėję pasaulį 2017 metais. Su liepos dvidešimt trečiosios klausimu jie susidorojo greitai. Ryšių su visuomene departamentas dabar jau galėjo sukurpti daugiau ar mažiau tikslų komunikatą: taip, tas pseudomimivirusas apėjo standartinius informacijos protokolus. Priežastis - tik Centro tinklapiu apie "Einamuosius įvykius" programinė klaida. Taip, iš tiesų šis virusas gali būti kildinamas iš Saulėtekio Maro. Dena-tūruoti, letaliai optimizuoti pradinio viruso

Štamai pasaulyje pasirodo nuolat, kaip priedas prie foninio biosferos triukšmo. Šiais metais jie jau buvo pastebėti, vienas - vos prieš penketą dienų, liepos aštuoniolikta. Maža to (čia įvaizdininkai atgavo įprastą pasipūtimą), *visi* atvejai buvo subklinikiniai, jokie ligos simptomai nepasireiškė. Pseudomimivirusų genomai milžiniškai (na, kaip virusų; jei lygintume su visa kita gyvybe - labai mažas). Naujojo Saulėtekio kultas šį genomą pavertė šveicarišku kišeniniu peiliuku, turinčiu prieš bet kokią gynybą nukreiptų instrumentų. Tačiau be tokios optimizacijos pseudomimivirusai - tik DNR šiukšlių prikimšti maišai. "Baigdamas GLC atsiprašo už neatidumą, dėl kurio visuomenė nebuvo informuota apie šį rutininį įvykį".

Praėjo savaitė. Dvi savaitės. Atvejų, kad būtų aptiktas minėtasis organizmas, daugiau nepasitaikė. Antikūnų stebėjimai teigė, jog epidemija už Viduržemio jūros regiono ribų neišplito. Gynybos nuo ligų centro pranešimas apie atsitiktinį pliūpsnį pasirodė absoliučiai teisingas. Kai nė viena iš tūkstančių aukų net nenušičiaudėjo, o virusas klajoja po pasaulį kone elgetaudamas, apibūdinimas "subklinikinė respiratorinė ligos epidemija" terminologijos požiūriu ima prieštarauti pats sau.

GLC pasiaiškkinimas buvo priimtas. Sveikatos apsaugos hobistai mėgino spekuliuoti rutininiu įvykiu.

Iš tikrųjų Gynybos nuo ligų centro versijoje žiojėjo viena skylė, sėkmingai išvengusi publikos dėmesio: faktas, kad žinia apie virusą liko nepaskelbta, su painiava viešame tinklalapyje neturėjo nieko bendra. Tai buvo kirmis ką tik modernizuotoje vidinėje Centro informacijos sistemoje, todėl apie įvykį nesužinojo ne tik plačioji visuomenė, bet ir atsakingi specialistai. Hobistai supurtė ir vienus, ir kitus.

Vidiniuose Europos Sąjungos Žvalgybos sluoksniuose tarnavo žmonės, kurie tokių žioplysčių neatleidžia. Žmonės, kiekvieną dieną kovojantys su terorizmu. Žmonės, apie kurių didžiausias pergalės niekas niekada nesužinos, o jų pralaimėjimų pasekmės pranoktų Saulėtekio Maro siaubą.

Todėl natūralu, kad tie žmonės buvo ir paranojikai, ir apsėstieji. ES Žvalgybos taryba paskyrė vieną iš geriausių savo agentų, jauną vokiečių vardu Giunberkas Braunas, prižiūrėti labai patyliukais atliekamą GLC reorganizaciją. Tuose žvalgybos departamentuose, kur Brauną pažinojo, jis netgi išgarsėjo - kaip apsėstasis tarp apsėstųjų. Šiaip ar taip, jaunasis

vokietis su savo pavaldiniais greitai sulopė vidinės GLC atskaitomybės struktūrą, o paskui ėmėsi viso Centro darbo reorganizacijos, kuri truko pusę metų. Užvertė darbuotojus ūmiais "mokomaisiais aliarmais". Grėsmės bei įvadiniai duomenys būdavo tokie netikėti, kad epidemiologai jų nė įsivaizduoti negalėjo.

Gynybos nuo ligų centro nemokšoms ir vidutinybėms tie "aliarmai" tapo tikra kančia, tačiau leido atskleisti talentingųjų sugebėjimus. Bet mokomojo pavojaus režimas tęsėsi tik du mėnesius - jį užbaigė viena reklama per futbolo rungtynes.

Pirmasis atrankinis pasaulio čempionato mačas tarp Graikijos bei Pakistano įvyko rugsėjo dvidešimtą Lahore. Šių šalių susitikimai turėjo savitas tradicijas - ar galbūt rėmėjai buvo senamadiški, bet, vienaip ar kitaip, reklama ten būdavo kuriama aklai, dvidešimtojo amžiaus stiliumi. Sukdavo filmukus, kiekvieną skelbimą galėjo matyti bet kas. Reklaminius plotus parodavo ir ant vidinių stadiono užtvary, tačiau net šita reklama neturėjo tikslinio žiūrovo.

Per rungtynes atsitiko įsidėmėtinas įvykis (netgi du, jei imsime domėtis, kad nugalėjo graikai). Po pirmojo kėlinio buvo parodyta trisdešimties sekundžių trukmės reklama apie me-

daus nugą¹. Po kelių valandų keletas savarankiškai dirbančių rinkos analitikų pastebėjo staigų nugos pardavimų šuolį, kuris prasidėjo po trijų minučių nuo reklamos transliacijos. Vienintelis klipas atsipirko šimtus kartų. Tai rodė it sapnas - bent jau tiems, kurie pakvaišę dėl marketingo meno. Likusią dienos dalį subruzdę milijonai specialistų svarstė tą neįtikėtiną įvykį. Reklaminį filmuką išnarstė iki smulkmenų. Niekuo nepasižymintis klipas pasirodė besas vertas trečiarūšės jį nufilmavusios kompanijos. Esminis faktas - reklamoje nenaudojamos jokios sąmoninio poveikio priemonės (nors kaip tik jas svajojo surasti visi medžiagos tyrinėtojai). Laukimo periodas bei pliūpsnio staigumas nė kiek nepanėšėjo į normalią reklamos sukeltą reakciją. Po kelių valandų visi sveikai mąstantys dalyviai sutiko, kad Medaus Nugos Stebuklas - tam tikras miržas, atsirandantis esant šiuolaikinėms duomenų paieškos galimybėms: jei stebėsi trilijoną įvykių, tai sutapimai, pasitaikantys kartą iš milijono, bus ganėtinai pastebimi. Dienai baigiantis triukšmas nurimo savaime, visuomeninio gyvenimo jūroje palikęs tik silpnus raibu-

¹ Rytietiškas saldumynas.

lius.

Tačiau ne visi stebėtojai nustojo domėtis įvykiu. Giunberkas Braunas, kaip ir beveik visi vidinių ES Žvalgybos sluoksnių atstovai, labai (ne, sakykim atvirai: *paniškai*) gerbė atvirų duomenų analizės galią. Viena iš jo grupių pastebėjo Medaus Nugos Stebuklą. Peržiūrėjo diskusijas. Taip, iš tiesų - reiškiny s kone tikras stebuklas. Vis dėlto liko papildomų klausimų, kuriuos buvo galima užduoti; tarp jų ir tie, į kuriuos vyriausybės moka atsakinėti profesionaliai.

Štai čia akla sėkmė ir švystelėjo antrąjį kartą. Braunui šovė į galvą surengti mokomąjį aliarmą: GLC analitikai gavo užduotį ištirti Medaus Nugos Stebuklo reikšmę *sveikatos apsaugai*. Kad ir koks būtų praktinis mįslės turinys, Centras tyrimą privalėjo atlikti slapta, greitai bei realiu laiku. Pastaroji treniruotė už ankstesnius mokymus idiotiškesnė neatrodė, juo labiau kad iki šios dienos žymiausi GLC specialistai išmoko neblogai dorotis su tokio mis "pramogomis". Jie mikliai generavo tūkst antį hipotezių, sukūrė kokį pusmilijonį testų - bus paieškos medžių sėklos užsakytam tyrimui.

Per kitas dvi dienas GLC analitikai išlaipiojo

tuos medžius, puoselėdami arba pjaustydami ūglius - viskas griežtai pagal statistinius apribojimus; toks darbas gali pagimdyti daugiau miražų nei marketingo hobistai kada nors susapnuotų. Vien temų sąrašas užpildytų senovinę telefonų knygą. Štai pagrindinės, specialiai sudėliotos taip, kad sukurtų dramatiškesnį įspūdį:

Tarp paklausos pliūpsnio ir medaus nugos reklamos ryšio nėra. Tokia išvada plaukia ne iš teorinės analizės: Gynybos nuo ligų centre tiriamąjį klipą parodė nedidelei grupei. Lygiai taip pat išbandė kitus, per tą pačią pertrauką demonstruotus reklaminius skelbimus. Vienas klipas - sutrumpinta pažinčių tarnybos reklama - sukėlė sporadišką susidomėjimą saldumynu (tas filmukas buvo gausiai praturtintas grafiniais elementais, jį demonstravo dėmesį nukreipiančiame susikertančių linijų muarofone). Toliau, vadovaujantis testų medžiu, pažinčių tarnybos klipą parodė įvairioms specializuotoms auditorijoms. Pastebėta, kad asmenims, kurie yra liepos dvidešimt trečiosios pseudomimiviruso antikūnų nešiotojai, jis jokios regimos įtakos nepadarė.

Pažinčių tarnybos klipas išprovokavo norą suvalgyti nugos, kai buvo parodytas žmo-

nėms, užsikrėtusiems ankstesniu, liepos aštuonioliktos dienos pseudomimivirusu, apie kurį GLC visus tinkamai informavo.

Vaikystėje Giunberkas Braunas dažnai svajodavo, kaip ankstesniais laikais jis būtų užkirtęs kelią Drezdeno bombardavimui, sustabdęs nacistus, neleidęs jiems pastatyti mirties stovyklų, sutrukdęs Stalinui badu išmarinti Ukrainą. Tomis praeities dienomis, kai dar negalėjo daryti įtakos valstybių politikai, mažasis Giunberkas įsivaizduodavo, ką būtų galėjęs padaryti 1941 metų gruodžio septintąją priešakiniam Havajų radarinio stebėjimo poste arba kaip FTB agentas 2001-ųjų vasarą.

Tikriausiai šią stadiją pergyvena visi berniūkščiai, nežinodami istorinio konteksto, tiesiog svajodami tapti didvyriais-gelbėtojais.

Bet skaitydamas šį paskutinį raportą, Braunas suvokė atsidūręs įvykių sūkuryje. Įvykių, kurių mastą galima prilyginti jo vaikiškoms fantazijoms. Liepos aštuonioliktosios pseudomimiviruso ir futbolo rungtynių reklamos tandemas sudarė neįtikėtina tiksliai sukonstruotą testą, naujos koncepcijos ginklo bandymą. Jei toks ginklas bus ištobulintas, palyginus su juo Saulėtekio Maras atrodys tiesiog kvailas žaisliukas. Mažų mažiausiai, biologinis ginklas ga-

lės smogti taip pat tiksliai ir staigiai kaip bombos ar kulkos: gyventojus iš anksto užkrės atsitiktinumo principu plintančia, niekaip neap-
tinkama liga, o paskui - bum! - apakimas, luo-
šumas, mirtis. Pavieniai atvejai - nuo elektro-
ninio laiško, ar milijardai - nuo pranešimo pla-
čiojoje žiniasklaidoje. Ir visa tai taip greitai,
kad jokios "gynybos priemonės" suveikti nes-
pės.

Jei Braunas tarnautų GLC, šitoks atradimas taptų pavojaus signalu visoms Indo-Europos Aljanso sveikatos apsaugos organizacijoms, taip pat Gynybos nuo ligų centrui Amerikoje bei Kinijos Ligų profilaktikos centrui.

Tačiau Giunberkas Braunas - ne epidemiologas. Jis - slaptosios tarnybos bendradarbis. Pernelyg paranojiškas net tokiai veiklai. Mokymų eigą vokietis kontroliavo asmeniškai, todėl padaryti taip, kad naujiena nepasklistų, jam buvo paprasta. Tuo pat metu seklys sukėlė ant kojų savo pavaldinius Europos Sąjungos bei Indo-Europos Aljanso žvalgybose. Po valandos kitos jis jau dirbo, visa galva pasinėręs į kelis projektus iškart.

Iš indoeuropiečių žvalgybos Braunas pasi-
kvietė geriausią kultų ekspertę, išklojo jai vi-
sus faktus. Prisikasė iki Aljanso karinės žval-

gybos duomenų apie Centrinę Afriką bei atstumtąsias valstybes, gyvaliojančias šiuolaikinio pasaulio periferijose. Surado tiksliai nuorodas apie liepos aštuonioliktosios pseudomimiviruso kilmę. Šie tyrimai jau nebe biologinės prigimties, tačiau Brauno analitikai labai patenšėjo į šauniausius GLC darbuotojus, tik buvo protingesni, skaitlingesni, galėjo naudotis kur kas gilesniais šaltiniais. Vis dėlto ir čia neapsieita be sėkmės: per kitas tris dienas jie sugebėjo prie dviejų pridėti du (ir dar du, ir dar du, ir dar du...). Todėl darbui artėjant į pabaigą Giunberkas Braunas jau susidarė ganėtinai aiškų vaizdą, kas slepiasi už nelemto ginklo bandymų.

Ir pirmąkart gyvenime Giunberkui pasidarė iš tikrųjų baisu.

01

Misteris Triušis apsilanko Barselonoje

Indo-Europos Aljanso žvalgyboje tarnavo saujelė superžvaigždžių, tokių, kaip ES žvalgyboje Giunberkas Braunas. Vertėjo tikėtis, kad jų asmenybės plačiajai visuomenei neži-

nomos arba bent jau duomenys apie jas skamba prieštarai. Tos superžvaigždės turėjo savo didvyrius. Egzistavo vieta, kur Giunberko Brauno lygmens žmonės, susidūrę su pačiomis beviltiškiausiomis problemomis, galėjo kreiptis pagalbos. Viena jų - Indijos Užsienio žvalgybos valdybos departamentas. IUŽV organizacijos schemeje jo nerastum, užduočių jam niekas neskirdavo. Iš esmės, tai būdavo tie uždaviniai, kuriuos viršininkas laikydavo tinkamais. O viršininkas buvo indas, žinomas (tam nedaugeliui, kurie žinojo) Alfredo Vazo vardu.

Braunas pranešė Vazui apie savo siaubingą atradimą. Iš pradžių senis rodė toks pat apstulbęs kaip ir kolega iš Europos. Tačiau indas problemas spręsti mokėjo.

- Kai reikiamos kvalifikacijos žmonių užtenka, - prakalbo jis, - išspręsti galima beveik bet kokią problemą. Duokite man kelias dienas, pažiūrėsime, ką pavyks iškapstyti.

Barselonos centre po trijų dienų.

Triušis užšoko ant laisvos vytelių kėdės, iš ten straktelėjo į stalo vidurį, įsitaisė tarp puodelių bei padėkliuko su prieskoninėmis....